

Олена Газізова

Становлення і розвиток центрів українознавства в умовах поліетнічного середовища Криму кінця XX – початку XXI ст.

У статті проаналізовано діяльність україномовних культурно-освітніх установ в Автономній Республіці Крим як центрів розвитку українознавства в контексті сучасного загальноукраїнського етнокультурного розвитку, висвітлено їх роль у мовно-культурному житті Криму, визначено здобутки, виділено проблеми та окреслено роль українознавчих центрів у процесі інтеграції Криму в культурний простір України.

The activity of Ukrainian cultural and educational institutions in the Autonomic Republic of Crimea as centers of Ukrainian studies (Ukrainoznavstvo) are analyzed in the article in the context of modern all-Ukrainian ethnic and cultural development. Their role in language and cultural life of Crimea is shown, the achievements are determined, the problems are emphasized and the role of centers of Ukrainian studies in the process of Crimea's integration into cultural space of Ukraine is shown.

На сьогоднішній день присутність у Криму української культури і мови (україномовних засобів масової інформації, закладів освіти та культури) не можна вважати задовільною. Значною мірою нинішня ситуація викликана об'єктивними передумовами, оскільки 77% жителів Криму вважають рідною російську мову [10, с. 126].

Питання розвитку української культури і української мови та утвердження українознавства загалом в умовах незалежності України є актуальним, багатоаспектним: з одного боку, воно не повинно здійснюватися примусовими заходами (це спричинило б зворотну негативну реакцію). Українська влада повинна бути готова до того, що цей процес може тривати протягом зміни кількох поколінь, а з іншого – недостатня присутність української мови і культури на півострові порушує права українців як титульної нації, а також перешкоджає інтеграції інших етносів, зокрема росіян і кримських татар, у культурний простір України.

Під час поїздки до Криму делегації Української Всесвітньої координаційної Ради її член П. Кононенко зазначив: «і українці, і росіяни, і кримські татари розуміють, (і з кожним роком все більше), що для майбутнього дитини потрібна мова тієї держави, в якій вона живе і буде жити. Тільки вивчивши мову, оволодівши культурою, звичаями титульної нації, можна успішно будувати своє життя, конкуруючи в кожній галузі з іншими молодими людьми» [1, с. 2].

Одним із стратегічних пріоритетних завдань, судячи з офіційних документів, є розв'язання низки проблем гуманітарного розвитку автономії, посилення інтеграції півострова в загальноукраїнський контекст. Це зазначено в Указі Президента України «Про деякі заходи щодо розвитку гуманітарної сфери в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі» від 20 листопада 2007 р. № 1122/2007. У законі йдеться про необхідність запровадження політики «популяризації української культури, задоволення національно-культурних потреб, всебічного розвитку та функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» шляхом вжиття заходів в освітній та культурній сферах щодо розширення мережі навчальних закладів усіх типів з українською мовою навчання й створення нових загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання в населених пунктах Автономної Республіки Крим [4, с. 98].

На жаль, виконання цього закону, як і ряду інших, щодо впровадження української мови, освіти і культури гальмується.

Незважаючи на вкрай гостру ситуацію із функціонуванням української мови і культури в Автономній Республіці Крим, за роки незалежності України в Криму сформувалися культурно-освітні центри розвитку українознавства.

У перше чергу потрібно відзначити діяльність Кримської філії Національного науково-дослідного інституту українознавства, яка була створена 27 грудня 2004 р. на базі Навчально-виховного комплексу «Українська школа-гімназія» (м. Сімферополь) як науково-дослідний структурний підрозділ НДІУ МОН України шляхом об'єднання матеріально-технічних, кадрових і наукових ресурсів НДІУ та Кримського науково-виробничого підприємства «Агро-впровадження».

Метою діяльності філії є проведення наукових досліджень, розробок, узагальнень, апробаційно-експериментального та практичного впровадження і постійного використання спільних, вітчизняних та зарубіжних, освітніх досягнень, інноваційних інформаційних проектів, зокрема проекту МОНУ «Загальнодержавна сертифікація рівнів володіння набутих умінь та навичок з українознавства, української мови і літератури на засаді Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти та на підставі інноваційних інформаційних технологій і програмного забезпечення Всеукраїнських Інтернет олімпіад [8, с. 204].

Діяльність Кримської філії НДІУ спрямована на надання постійної практичної допомоги в запровадженні у навчально-виховний процес інноваційних освітніх технологій, на забезпечення умов для оволодіння системою знань з українознавства, української мови й літератури, а також з інших дисциплін на засадах українознавства.

Міжнародний конкурс з українознавства, який щороку проводить Національний науково-дослідний інститут українознавства МОН України, у 2007 р. зібрав 160 фіналістів з усієї України, переважно – учнів 8–11 класів. Що цікаво наймолодшим учасником став 12-річний хлопець з Криму, учень шостого класу, який настільки бажав взяти участь в конкурсі, що організатори пішли йому назустріч, хоча за регламентом до конкурсу допускалися лише ті, що мали 7 років середньої освіти. В результаті молодий патріот посів третє місце серед учасників, що представляли 8-і класи!

Цікаво відзначити, що конкурс проводиться з 1993 р. В 90-х роках його проводили в Артеку. У конкурсі під назвою «Наша земля – Україна» брали участь 850 учасників з багатьох, наголошую, країн Світу. Тоді кримчани ще констатували: «нарешті Київ приєднав до себе Крим інтелектуально».

Кримська філія Національного науково-дослідного інституту українознавства МОН України співпрацює з факультетом української філології та українознавства Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського.

Факультет української філології та українознавства створений на базі українського відділення філологічного факультету в січні 2005 р. з метою вдосконалення підготовки спеціалістів з української філології, історії та культури

ри, проведення досліджень у галузі українознавства та пропаганди українознавчих знань у Криму (Рішення Вченої ради Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського від 22.12.2004 р., Наказ № 8 від 19.01.2005 р.) [12, с. 127].

Як відомо, ще у 1955 р. була створена і перша українознавча кафедра в Кримському державному педагогічному інституті ім. М. В. Фрунзе – кафедра української мови і літератури, яку очолив доцент П. Киричок. У 1972 р. на базі історико-філологічного факультету створено два факультети – історичний і філологічний. Деканом філологічного факультету був призначений кандидат філологічних наук доцент В. Ронгінський, який працював на цій посаді до січня 1981 р. З січня 1981 р. по серпень 2004 р. деканом філологічного факультету був кандидат філологічних наук, доцент (згодом професор) Є. Регушевський.

Сьогодні очолює факультет Ю. Прадід, професор, доктор філологічних наук, академік Академії наук вищої школи України.

Тут навчаються 345 студентів денної форми навчання і 280 заочної, аспіранти; працюють висококваліфіковані і досвідчені викладачі, зокрема 7 докторів наук, 26 кандидатів наук [12, с. 127].

Факультет української філології і українознавства підтримує наукові стосунки з Інститутом української мови НАН України, Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Національним науково-дослідним інститутом українознавства. Факультет надає науково-методичну підтримку кафедрі української філології історико-філологічного факультету Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта), яку було створено як самостійний структурний підрозділ у 2005 р. Однак протягом цього невеликого часу за рахунок активного поповнення професорсько-викладацького складу зроблено багато щодо наукового та методичного зростання кафедри. Значна заслуга у цьому завідувача кафедри, доктор філологічних наук, професор П. Білоусенка.

Метою діяльності кафедри української філології є забезпечення максимально комфортних матеріальних і психологічних умов для професійного і духовного розвитку особистості студента. Обираючи спеціальність українського філолога, студенти, безперечно, виграють у своєму виборі. Професійний та індивідуальний підхід до студента, високий рівень відповідальності, взаєморозуміння, взаємоповага викладачів забезпечують злагоджену співпрацю та ефективні умови навчального процесу [9].

Щороку найкращі наукові роботи студентів рекомендовані до участі у Всеукраїнських конкурсах з наукових робіт. У 2008–2009 р. у конкурсі брали участь Г. Дубровська (4 курс), Ю. Любенко (4 курс), І. Завітаєва (5 курс), які пройшли у другий тур конкурсу та посіли призові місця [9].

Кафедра української філології історико-філологічного факультету Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» надає методичні консультації вчителям української мови та літератури м. Ялти, проводить для них курси підвищення кваліфікації.

Загалом сьогодні в АР Крим функціонує понад 600 освітніх навчальних закладів, у яких навчається 198,2 тис. учнів. Середньою освітою охоплено 98,5% дітей шкільного віку. Водночас у Криму функціонує 7 загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання, і

лише 5,4% учнів загальноосвітніх навчальних закладів отримують освіту українською мовою, що, зрозуміло, не може гармонізувати ситуацію в регіоні та сприяти подоланню мовного диспаритету [4, с. 101].

Особливо потужним важелем розвитку українознавства в Криму є базова школа у м. Сімферополь – Навчально-виховний комплекс «Українська школа-гімназія». З дня створення протягом уже більше десяти років вона – перша українська гімназія на території АР Крим. В народі її називають «Гімназією відродження».

Вся робота закладу побудована на засадах українознавства. Важливу роль у формуванні свідомості українців-патріотів відіграє те, що багато уваги приділяється в гімназії вшануванню державних символів України, святкуванню національних свят, дотриманню традицій. Програми численних гуртків та секцій зорієнтовані на поглиблення знань з українознавства, зокрема: «Українська кухня», «Пошив українського народного одягу», «Кераміка», «Українська вишивка», гуртки гри на сопілці та бандурі, фольклорний ансамбль «Росава» [13].

Школа була заснована у вересні 1997 р. Одним з її активних організаторів є Н. Руденко, яка реалізує концепцію школи-родини, програму «Обдарованість». Українська школа-гімназія у Сімферополі за умовами для навчально-виховної роботи, мабуть, нині одна з найкращих в Україні. У ній навчаються не лише етнічні українці, але і діти інших національностей. Контингент учнів гімназії сьогодні при нормі 672 становить 830 школярів. У 2006 р. школа увійшла в сотню кращих шкіл України.

Українська школа-гімназія у Сімферополі, мабуть, єдиний позитивний приклад належного опікування державною та кримською владою проблемами відродження української освіти та культури в автономії за всі роки незалежності України.

Але сьогодні є загроза україномовному статусу закладу. Так, у вересні 2010 р. Депутат Верховної Ради Автономної Республіки Крим О. Слюсаренко запропонував позбавити статусу української школи-гімназії в Сімферополі. Відповідну пропозицію він озвучив на засіданні Постійної комісії кримського парламенту з науки та освіти в Сімферополі.

«Чому за національною ознакою діти ставляться у свідомо привілейоване положення? Українська гімназія – це подразник для кримчан, підкажіть це Василю Георгійовичу (Василь Джарти, глава Ради міністрів АРК – ред.)», – звернувся О. Слюсаренко до міністра освіти і науки Криму В. Дзоз.

У свою чергу міністр підтримала пропозицію депутата, відзначивши, що вважає за неправильне заздалегідь зумовлювати мову навчання в школах автономії.

У зв'язку з цим В. Дзоз запропонувала провести в українській гімназії анкетування батьків і у разі потреби відкрити там класи з російською і кримськотатарською мовами.

«Я вважаю, що сьогодні дійсно не повинно відбуватися градації шкіл за національною ознакою. Є один критерій – це бажання батьків», – виголосила міністр освіти АРК [11].

За таких підходів органів влади настає загроза існування не тільки україномовної школи м. Сімферополя, але й решти 6 українських шкіл Криму.

Усі школи з українською мовою навчання мають однакові проблеми: розташовані у приміщеннях, які не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, мають недостатнє фінансування, переповнені. Директори майже усіх нав-

чальних закладів змушені відмовляти дітям та їх батькам у навчанні державною мовою через брак учнівських місць. Наприклад, Ялтинський навчально-виховний комплекс «гімназія-школа-садок» № 15 знаходиться у непристосованому до класно-урочної системи приміщенні колишнього дитячого садочка, переповнений на 270% (проектна наповнюваність – 175 вихованців, а навчається 400 учнів), наявні серйозні невідповідності до діючих санітарно-гігієнічних норм; не може задовольнити бажання багатьох жителів Великої Ялти навчатися в закладі через відсутність учнівських місць [4, с. 98]. У Розпорядженні Кабінету Міністрів України № 146-р від 21 березня 2002 року у п. 2 зазначалося «Раді міністрів Автономної Республіки Крим забезпечити будівництво української школи I–III ступеня у м. Ялті починаючи з 2002 року». Але питання про надання єдиної україномовної школи в Ялті відповідного приміщення не вирішене і досі, хоча школа існує уже 12 років. Рішення про її відкриття було прийнято у серпні 1998 р. Але історія освіти українською мовою у місті почалася ще у 1992 р., з ініціативи С. Кочерги. В музеї Лесі Українки була відкрита недільна школа, де діти з українських сімей вчилися читати українською, розмальовували писанки, знайомилися з національними традиціями. У листопаді 1993 р. в середній школі № 4 було відкрито 1 клас з українською мовою навчання під керівництвом директора школи О. Глибовської. Першим вчителем для восьми учнів стала О. Газізова.

Для відкриття української школи доклали чимало зусиль ялтинські патріоти: О. Нирко, С. Кочерга, В. Яворський, Л. Якимів, Б. Шевчук, Н. Петренко, С. Лужний, В. Салюк [4, с. 100].

З 1995 р. почали відкриватися українські класи в дитячому садку № 15. Директор садка Р. Гуняга розширила мережу українських класів. На момент відкриття школи у 1998 р. за парти сіло 33 учні. Починали з нуля: приміщення, обладнання, набір учнів, вирішення кадрового питання. На той час на допомогу прийшли: депутат ялтинської міської ради В. Яворський, депутати Київської міської ради О. Кулик, Н. Новак, П. Головатенко та інші [3, 30].

Ялтинський навчально-виховний комплекс «гімназія-школа-садок» № 15 пройшов тернистий шлях свого становлення: від недільної школи до навчально-виховного комплексу, де основною метою діяльності було створення оптимальних умов для досконалого вивчення української мови, розвитку творчих здібностей учнів через світопізнання; формування у дітей національної свідомості, високих моральних цінностей через виховання любові до української мови, української культури як визначальної духовної суті народу [3, с. 29].

Виховний напрямок діяльності навчального закладу є пріоритетним. Його реалізація відбувається через вивчення культури, традицій на уроках «Українознавства», бо «Українознавство – шлях до самопізнання й самотворення українства» [6, с. 18].

Одним із важливих видів роботи є виховання громадянської позиції, патріотизму на основі краєзнавчої роботи. 31 січня 2003 р. у Ялтинському навчально-виховному комплексі «гімназія-школа-садок» № 15 гостинно відчинилися двері шкільної кімнати-музею С. Руданського, ялтинського лікаря і видатного українського поета.

Школа відома в місті і в Криму як осередок державницького, національно-демократичного і патріотичного виховання учнів, молодих педагогів, батьків, бо саме цей заклад покликаний виховувати майбутніх державотвор-

ців, які б досконало володіли українською мовою, прищеплювати любов і повагу до духовної спадщини українців у полікультурному середовищі Криму.

Утвердженню української державності на Кримському півострові сприяє культурологічна робота Музею Лесі Українки в Ялті. На його базі свого часу сформувалась перша українська школа в місті, музейні приміщення стали додатковими аудиторіями для студентів Кримського державного гуманітарного інституту, тут збираються активісти товариства «Просвіта», «Союзу українок», «Кримської кути» (клубу української творчої інтелігенції Ялти), заснований ексклюзив-театр «Сім муз» [9].

На початку 70-х років, напередодні 100-літнього ювілею поетеси, в Ялті виникла ініціативна група зі створення музею Лесі Українки. До неї увійшли ялтинські інтелігенти, краєзнавці, митці, зокрема колишній учень Лесі Українки, винороб-науковець М. Охріменко, українські інтелігенти О. Нирко, О. Януш, О. Кіндрачук та ін.

У 1973 р. було споруджено пам'ятник Лесі Українці (скульптор Г. Кальченко), установлено меморіальну дошку на будинку, де 1897 року вона проживала, започатковано збір експонатів. Однак гоніння національної інтелігенції 70-х років припинило конструктивну роботу над музеєм. Натомість у будинку, звільненому від мешканців з метою вшанування Лесі Українки, була відкрита експозиція так званого «Музею дореволюційної прогресивної російської та української культури» – відділу Ялтинського краєзнавчого музею.

У 1991 р. до 120-річчя з Дня народження Лесі Українки була відкрита експозиція «Леся Українка і Крим».

10 вересня 1993 року, під тиском Ялтинського міського товариства «Просвіта», осередку Союзу українок, принципової позиції громадськості опір можновладців було остаточно подолано і в Ялтинському міськвиконкомі прийняли рішення про надання експозиції «Леся Українка і Крим» статусу «Музей Лесі Українка» (на правах відділу Ялтинського державного історико-літературного музею) [9].

Завдяки поповненню фондів музею та допомозі Міжнародного Фонду «Відродження» у 2001 р. до 10-річчя незалежності України була відкрита нова експозиція музею – «Ломикамінь».

Музей Лесі Українки не лише пропагує ім'я своєї патронеси, його завдання – відкрити для жителів Ялти та численних гостей курорту розмаїтий світ української культури, який, на жаль, і досі для багатьох наших сучасників є terra incognita [9].

Важлива роль у розвитку української культури в Криму належить Кримському академічному українському музичному театру – єдиному професійному українському театру у Криму, який був створений 55 років тому.

У червні 1955 р. відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР № 652 від 21 травня 1955 р. в м. Сімферополь на постійну роботу було переведено Київський обласний пересувний драматичний театр, що отримав нову назву – Кримський обласний пересувний драматичний театр. У 1957 р. театр реорганізовано у Кримський обласний музично-драматичний театр [7].

Творче обличчя театру в його перші сезони визначали такі спектаклі: «Маруся Богуславка» М. Старицького, «Дай серцю волю, заведе в неволю», «Титарівна» М. Кропивницького, «У неділю рано зілля копала» за О. Кобилянською, «Повія» П. Мирного, опери «Катерина» М. Аркаса, «Наталка Полтавка» І. Котляревського тощо.

З успіхом йдуть сьогодні на сцені театру такі спектаклі, як опера «Наталка Полтавка» І. Котляревського, комічна опера «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, музичні комедії «Сорочинський ярмарок» А. Рядова, «Майська ніч» М. Лисенка за М. Гоголем, «За двома зайцями» М. Старицького, «Шельменко-Денщик» Г. Квітки-Основ'яненка, музика Соловйова-Седого та багато інших [7].

Останнім часом особливий успіх випав на долю спектаклю «Енеїда». На двох престижних фестивалях – «Класика сьогодні» (м. Дніпродзержинськ) і «Боспорські агони» (м. Керч) він став лауреатом за пропаганду класичної спадщини і високу виконавську майстерність.

Пошуки сьогодення, щоденна інтенсивна праця, випуск нових музичних спектаклів і постановок за проблемними сучасними п'єсами, гастрольні поїздки по містах Криму і гідні репертуарні плани надають можливість шанувальникам театру відчувати, що колектив впевнено вступає у своє друге п'ятдесятиліття, з надією на нескінченний діалог із глядачами.

У розвитку української культури в Автономній Республіці Крим велика роль належить і українському етносу, адже виразно спостерігається поступова втрата національної ідентичності, зросійщення. Якщо звернутися до мови цифр, то російську мову рідною визнали 61% українців Криму [10, с. 126].

Як наголошує Я. Калакура, «ніхто не має права забронити нам бути українцями, народжуватися українцями, плекати й утверджувати українську мову, національну освіту, культуру, науку, насолоджуватися рідними піснями, поетичним словом Великого Тараса, примножувати народні традиції, господарювати на своїй споконвічній землі й будувати самостійну, соборну Українську Державу» [5, с. 96].

Л. Токар зазначає, з гіркотою доводиться констатувати, що й у духовній сфері маємо нині більше втрат, ніж здобутків. Великий Платон колись казав: «Покажіть мені систему виховання і я скажу в якій державі ви будете жити». Першим і визначальним має стати висновок, що громадян-

ське суспільство в конкретній етнонаціональній спільноті й країні не може бути побудоване на засадах чужої мови й чужого інтелекту. В іншому разі, то буде громадянське суспільство іншої спільноти, іншої країни [14, с. 86].

Незважаючи на те, що українська мова і культура займають вузький сектор у суспільному житті Криму, саме центри українознавства є прикладом розбудови громадянського суспільства, їх діяльність сприяє інтеграції Криму в культурний простір України, утвердженню української державності в умовах полікультурності.

Отже, центральним органам державної влади України, органам державної влади АРК необхідно сприяти розвитку української культури і мови в Криму, нарешті почати виконувати численні постанови і програми щодо даного питання. Одним із найбільш вдалих шляхів вирішення даної проблеми є державна підтримка існуючих центрів розвитку українознавства та створення нових україномовних закладів освіти та культури.

1. Вісник УВКР – 2002. – Лютий. 2. *Вольвач П.* Гордіїв вузол україномовної освіти в Криму і шляхи його розв'язання // Кримська Світлиця. – 2007. – 02 лют. 3. *Газізова О.* Національно-патріотичне виховання в системі школа-родина в Ялтинському навчально-виховному комплексі № 15 «гімназія-школа-садок» // Ученые записки. – 2008. – № 29. – С. 29–32.
4. *Газізова О.* Тенденції та перспективи розвитку національної освіти в Криму: українознавчий вимір // Українознавство. – 2010. – № 1. – С. 98–103.
5. *Калакура Я.* Мова як об'єкт та інструмент історичного дослідження / Українознавство. – 2005. – № 4. – С. 96. 6. *Кононенко П. П.* Українознавство. Підручник для вищих навчальних закладів / П. П. Кононенко – К.: Міленіум, 2006. – 870 с. 7. Кримський академічний український музичний театр / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
8. *Лукашенко В.* Українознавство в Криму // Українознавство – 2008. – № 2. – С. 204–212. 9. Музей Лесі Українки в Ялті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
10. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року. – К., 2003. – 126 с. 11. Новини освіти та науки 17.09.2010 14:03 // О. Слюсаренко запропонував позбавити статусу / Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/>
12. *Прадід Ю.* Факультет української філології та українознавства Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського // Українознавство. – 2007. – № 3. – С. 127–132. 13. Сімферопольська українська гімназія – Вікіпедія.mh / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
14. *Токар Л.* Українознавчі виміри побудови громадянського суспільства в Україні // Українознавство. – 2003. – № 4 – С. 86–91.

Ірина Головай

Українська мова як визначальний чинник українського націотворення у доробку І. Франка

У статті визначені мовознавчі інтереси І. Я. Франка – захисника української мови, який відстоював право на її побутування в різних сферах життя українців. Автор підкреслює, що Каменяр прагнув того, щоб українська мова стала мовою освіти, науки, церкви, держави, а тому й виступав проти всіляких утисків та переслідувань рідного українського слова як визначальної ознаки й форми втілення свідомості нації.

In the article author described linguistic interests of Ivan Franko as the fighter for Ukrainian language who defended its right to exist in different spheres of life of Ukrainians. An author emphasized that Kamenyar wanted Ukrainians to become their language of education, science and church. He argued against oppressions and pursuits of native word and defended absolute equality of all the languages of the world.

І. Франко належить до фундаторів, основоположників і творців української літературної мови. Послідовник І. Котляревського, Т. Шевченка, він належить до кола тих українських письменників, які вирішували фундаментальні питання функціонування мови рідного народу в літературі, письменстві, освіті, визначали критерії, принципи та засади нормативності української літературної мови, окреслювали стилістичні можливості її побутування, поряд з оригінальними творами, знайомили рідний народ зі світовими шедеврами, працюючи над їх перекладами.

Мовознавчі інтереси І. Франка досить широкі й багатопланові. Відомо понад 20 лінгвістичних праць, заміток

та рецензій І. Франка українською, польською, німецькою мовами, а також майже 150 праць, які мають безпосередню дотичність до українознавчих питань. Серед найбільш відомих і значущих мовознавчих праць І. Франка можна виокремити статті: «Етимологія і фонетика в южноруській літературі» (1894), «Азбучна війна в Галичині 1869 році» (1912), «Літературна мова і діалекти» (1907), «Причини до української ономастики» (1906), «Дві замітки до тексту найдавнішої літописі» (1908), «Двоязычність і дволикість» (1905).

«Питання мови для І. Франка становить собою один із аспектів дослідження життя народу, його суспільної органі-